

Beoordeling van de scriptie van Jana Polakova over Ivo Michiels, *Orchis Militaris*.

Deze scriptie valt allereerst op door de keuze van een als zeer moeilijk bekend staande 'antiroman' van Ivo Michiels, waar studenten meestal met een boogje omheen lopen. Ten tweede blijkt de scriptie eigenzinnig vanwege keuze voor de analyse van *Orchis Militaris*, het tweede deel van de alpha-cyclus van Ivo Michiels, dat door de scriptieschrijfster aangeduid wordt als de 'Assepoester' die altijd in de schaduw blijft. Deze roman is inderdaad nauwelijks serieus geanalyseerd, en het getuigt van zelfvertrouwen dat deze Tsjechische studente als eerste de handschoen opneemt om dit werk te ondernemen. Het is ook niet zonder gevaar als een niet-native speaker dit moeilijke taalbouwsel aan een onderzoek onderwerpt, waarin niet het literair-historische aspect, maar de structuuranalyse de volle nadruk krijgt. Weliswaar is in het zesde hoofdstuk de roman op een juiste manier literair-historisch gesitueerd met behulp van secundaire literatuur, maar het merendeel van het onderzoek berust op zelfstandige analyse.

Tijdens het boven aangeduide onderzoek heeft Jana Polakova zich doen kennen als een onderzoekster met een verrassend creatief interpretatief vermogen, dat zij op gelukkige wijze weet te combineren met de systematische onderzoekswijze die nodig is voor wetenschappelijke bewijsvoering. De vraag komt op of het boek haar als niet-native speaker niet voor onoverkomelijke moeilijkheden heeft gesteld een tekst te begrijpen die niet de steun van het 'verhaal' biedt om de draad vast te houden. Van zulke moeilijkheden is in deze scriptie niets te merken, en dat is wel verbazend, omdat er aan de scriptie wel een groot manco kleeft, en dat is het op z'n zachtst gezegd niet feilloze taalgebruik.

Het taalgebruik laat talloze on-Nederlandse zinswendingen zien, waaruit ik slechts een greep doe. De zin: 'kan ook tot *Orchis militaris* aangepast worden', waar 'op toegepast' bedoeld wordt. Zinnen als 'ze oefenen aan de lezer een precies uitgerekende effect uit', waarin twee fouten zitten, namelijk 'op' de lezer en 'een precies uitgerekend effect (zonder verbuigings – e); en wat bedoel je met uitgerekend. Zelfs de mooie slotzin van de scriptie gaat door gebrekkig taalgebruik verloren; in het treffende beeld: 'wij moeten op elk moment voorbereid zijn om twee kanten van een munt te zien en als zelfs niet zes kanten van een kubus' is de uitdrukking 'als zelfs niet' verkeerd gebruikt, en had vervangen moeten worden door 'en mogelijk zelfs zes kanten van een kubus' of 'zo niet zes kanten van een kubus'. Deze vele fouten werpen helaas een smet op een verder zeer doordachte scriptie.

In het hoofdstuk 'genre' toetst Jana het werk ook aan de vier onderscheiden literatuuropvattingen van Abrams. In dat verband stelt ze dat 'dit boek zo mimetisch mogelijk [probeert] te zijn', maar dat het mimetische zich eerder op de weergave van de binnenwereld van de mens dan op die van de buitenwereld richt. Jana spreekt over een nieuw arbeidsveld van de mimesis, de menselijke psyche. Dat is een interessante opmerking omdat *Orchis Militaris* bij studenten inderdaad bekend staat als een van de onbegrijpelijkste boeken, aangezien de werkelijkheid nauwelijks realistisch beschreven is. Over de keuze van Abrams en de vraag of diens model nu juist het goede indelingsmodel voor dit genre is, biedt de scriptie weinig informatie. Graag zou ik hierover een uiteenzetting horen, met de beantwoording van de vraag of het model van Abrams wel goed bruikbaar is voor deze roman: ook kan misschien nog nader licht geworpen worden op de vraag in hoeverre de weergave van het innerlijk wel of niet te maken heeft met expressie.

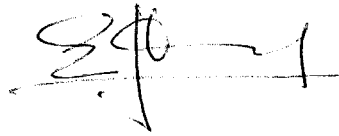
Ook stelt Jana dat het boek geen appèl doet op het gevoel, op inleving van de lezer, maar op het intellect. Over dit aspect hebben we weinig vernomen in de scriptie en ik zou haar willen

uitnodigen hiervan een ruimere uiteenzetting te geven, met een situering binnen de literatuurgeschiedenis en een vergelijkingen van andere romans op dit terrein.

De werkwijze in deze scriptie treft door de doorzichtige en open wijze van presenteren, met name in het regel voor regel samenvatten van de inhoud, waarbij de scriptieschrijfster niet bang is zich door haar interpretatie kwetsbaar op te stellen. Die samenvatting vormt een overtuigende basis voor de reconstructie van de fabel, die mogelijk niet de enige lezing is, maar die ik bewonderenswaardig vind in zijn inventiviteit en inzicht in de samenhang van het boek. In de interpretatie van verteller, het gedetailleerde hoofdstuk over de tijd en ruimte en de andere hoofdstukken blijft Jana's analyse helder en voorzichtig en aarzelt ze niet liever voorzichtig te zijn en een open plek te laten ontstaan dan ongemotiveerde conclusies te trekken. In de duiding van de vele motieven blijkt met name de nauwgezetheid, waarmee zeer vele verwijzingen in deze roman geïnventariseerd en gerubriceerd zijn.

Graag ken ik het judicium uitstekend toe (1) aan een scriptie waarin de moeilijke materie op zowel trefzekere als vindingrijke wijze in kaart wordt gebracht.

E.J. Krol

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'E.J. Krol', written over a horizontal line.